з трудової підготовки. Подальше поглиблене вивчення становлення та розвитку професійної освіти у Великій Британії надасть можливість використання цього досвіду у вітчизняній системі підготовки кадрів з метою поліпшення кваліфікаційного рівня відповідно до потреб та вимог Європейської спільноти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексевич Г.Л. Принцип единства и дифференциации образования в современной школе Великобритании (80-е годы): Дис. канд. лед. наук: 13.00.01 / НИИ лед. Укр. - К., 1992. - 242с.
2. Барбариса А. А. Среднее и среднее специальное образование в современной Англии. (Критический анализ). - Киев-Одесса: Высш, шк., 1985. - 126с.
3. Джуринский А.Н. Зарубежная школа: современное состояние и тенденции развития: Уч. пос. для студ. лед. ин-тов. - М.: Просвещение, 1993. - 192с.
4. Кравець В.П. Зарубіжна школа і педагогіка ХХ століття. - Тернопіль, 1996.-290с.
5. Кудін В.О. Освіта в інформаційному суспільстві. - К., 1998. - 151с.
6. Стандарты профессионального образования зарубежных стран / Под.ред. Т.Ф. Ларионова,- М., 1993. -97с.
7. Яцишин Н.П. Професійно-педагогічна підготовка вчителів у Великій Британії (90-ті роки ХХ ст.): Дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / Волин, держ. ун-т ім. Лесі Українки. - Луцьк, 1998. - 216с.
8. Contemporary Education Policy/ Ed. by J.Ahier and M.Flude. - L., Canberra: Croom Helm, cop., 1983. - 286p.
9. Education Reform Act 1988. - L.: HMSO, 1988. - 97p.
10. Poppleton P., Risenborough G. A Profession in Transition: - Education Policy and Secondary School Teaching in England in 1990-s Comparative Education. -Abingbon, 1990.-Vol.26 - №2/3. - P.211-226.
11. The Certificate of Pre -Vocational edukation. Consultative Document by Joint Board for Pre- Vocational Educational. - L, 1984. - 111 p.
12. White R., Brockington D. Tales Out of Scools: Consumers Views on British Education. - L: Routledge and Kegan Paul, 1983. - 163 p.

ПРО НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ СТУПЕНЕВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ

Євтух М.Б.,

Академія педагогічних наук України

Підготовка та професійне удосконалення педагогічних кадрів визначені “Національною доктриною розвитку освіти України у ХХІ столітті” як умова модернізації усієї системи освіти, культуротворча відповідь держави на соціокультурні зміни та запити українського народу, як запорука його інтелектуального збагачення та невпинного прирощення духовного потенціалу. Виходячи з цього, Міністерство освіти і науки України та АПН України здійснило та реалізує низку науково-організаційних заходів щодо реформування педагогічної освіти та забезпечення наукового супроводу модернізації професійної підготовки працівників освіти, зокрема запровадження ступеневої професійної підготовки педагогів.

Актуальність вирішення науково-організаційних проблем ступеневої професійної підготовки педагогів обумовлена потребами практики, насамперед, соціальними проблемами підвищення статусу працівника освіти відповідно до здобутого ним рівня або ступеня здатності і готовності до виконання складних специфічних педагогічних функцій. Соціальний смисл полягає ще й в тому, щоб в процесі реалізації ідеї ступеневої професійної підготовки виявити той людський потенціал, який природно, генетично забезпечує ефективність праці вихователя, вчителя, викладача, дослідника педагогічних проблем. Нарешті ступенева професійна підготовка педагогів обумовлена необхідністю підвищення конкурентноздатності та мобільності вчителя (педагога) на ринку праці в контексті внутрішніх (утвердження ринкових і демократичних відносин) та зовнішніх (глобалізація та становлення інформаційного суспільства) суспільних змін, що відбуваються в Україні і в світі. Щорічне подвоєння обсягу інформації та наукових знань, соціального та педагогічного досвіду, зміни форм культурної комунікації та духовно-психологічних умов життєдіяльності суспільства формують своєрідний виклик професійній кваліфікації педагога, потребують її модернізації.

Ступенева підготовка педагогічних кадрів в Україні є ефективною відповіддю на цей виклик, бо вона віддзеркалює особливості сучасного стану опрацювання важливих науково-педагогічних проблем, пов'язаних з навчальним процесом у вищій школі.

У вищих педагогічних навчальних закладах на сьогодні вже склалась ступенева система підготовки вчителів різного профілю. У відповідності до настанов Міністерства освіти і науки України та науково-методичних рекомендацій АПН України створено навчально-наукові комплекси за схемою "учень - студент - молодший спеціаліст - бакалавр - спеціаліст - магістр". Це обумовлює якісний добір майбутніх фахівців, істотне зменшення дублювання навчального матеріалу, розвантаження від надмірної довідково-описової інформації, раціональне використання часу для самопідготовки та саморозвитку студентів.

Досвід ступеневої підготовки фахівців вимагає ретельного вивчення та подальшого врахування. Південно-Український державний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського одним з перших запровадив ступеневу підготовку фахівців ще у 1994 році. На базі університету створений Південноукраїнський навчальний комплекс "Педагог", до складу якого увійшли 20 навчальних закладів, серед яких - 2 дитячі дошкільні, 10 гімназій та шкіл, 5 педагогічних училищ, 1 професійно-технічне училище, дитячий центр "Молода гвардія". Створення центру дозволило якісно покращити набір абітурієнтів та вирішило питання бази педагогічної практики для студентів університету. Підготовка фахівців здійснюється за експериментальними планами, що дозволяє студенту обирати різні алгоритми набуття фаху відповідно до кваліфікаційних рівнів: "молодший спеціаліст - бакалавр - спеціаліст, магістр". Так, на рівні бакалаврату студент має змогу перейти до класичного університету, якщо під час навчання він змінює наміри щодо обрання професії вчителя; на рівні спеціаліста є можливість навчатися одночасно за двома спеціальностями; а на рівні магістратури можливим є отримання двох типів кваліфікації ("Магістр, педагогічної освіти" і "Магістр-дослідник") та розглядається перспектива за провадження 1,5-2-річного терміну навчання у магістратурі з метою присвоєння кваліфікації викладача або вчителя з другої спеціальності.

У Південно-Українському державному університеті ім. К.Д.Ушинського ведеться робота з оптимізації навчального процесу: зменшено кількість аудиторних занять з метою заміни репродуктивних форм навчальної діяльності на творчий самостійний пошук студентами нових знань; навчальні плани розширені за рахунок введення спецкурсів та спецсемінарів, що створює умови для диференціації та індивідуалізації навчання; започатковані експериментальні авторські курси, які дозволяють удосконалювати й майстерність самих викладачів; з метою посилення теоретичної підготовки практикується проведення третього літнього семестру.

Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова здійснив перехід на ступеневу систему підготовки педагогічних кадрів у 1999 році. На сьогодні в університеті завершено розробку освітньо-кваліфікаційних характеристик та освітньо-професійних програм підготовки фахівців для трьох освітньо-кваліфікаційних рівнів: "бакалавр", "спеціаліст", "магістр". Запроваджені навчальні плани нового покоління та розроблені на їх основі навчальні програми дозволили оптимізувати навчальний процес та створити умови для якісної апробації державних стандартів вищої освіти. Запроваджена програма 1-річної магістерської підготовки та розробляються плани 1,5 та 2-річної підготовки магістрів, що створить умови д ля суттєвого розширення освітніх та кваліфікаційних можливостей магістерського рівня фахової підготовки педагогів. Постійно здійснюється робота з оновлення науково-методичного забезпечення навчального процесу: розроблено "Положення про магістерську підготовку в НПУ імені М.П.Драгоманова", "Положення про педагогічну практику бакалаврів", методичні рекомендації з написання магістерських робіт, програми педагогічних практик магістрантів, підготовлено та видано ряд методичних посібників.

Тернопільський державний педагогічний університет імені В.Гнатюка здійснює ступеневу професійну підготовку педагогів у формі системи "учень - студент - молодший спеціаліст - бакалавр - спеціаліст - магістр. При університеті створено навчально-науковий

комплекс, до якого входять обласний педагогічний ліцей, Кременецький обласний комунальний гуманітарно-педагогічний інститут, Чортківське педагогічне училище та Тернопільський обласний інститут післядипломної освіти. Створений факультет довузівської підготовки дозволяє підвищити рівень готовності майбутніх студентів до оволодіння професією вчителя. У ТДПУ розроблені інтегровані навчальні плани, що забезпечують послідовність та узгодженість між різними ступенями фахової підготовки педагогів. Розроблена освітньо-професійна програма підготовки магістрів, що передбачає поглиблення наукової підготовки та набуття спеціальних знань і досвіду інноваційного характеру. В основу структурно-логічних схем підготовки фахівців, запроваджених в університеті, покладені принципи: випереджаючого навчання, неперервності, послідовності та наступності навчання. Відповідна робота ведеться у Харківському державному педагогічному університеті ім. Г.С. Сковороди, Ніжинському державному педагогічному університеті ім. В.М. Гоголя. Переяслав-Хмельницькому державному педагогічному університеті ім. - Г.С. Сковороди й інших, що засвідчує переваги цієї системи.

Визначною перевагою ступеневої професійної підготовки є її мобільність. Рівень бакалавра, наприклад, забезпечує базову вищу освіту. В разі життєвої і професійної переорієнтації студент має змогу отримати рівень спеціаліста і магістра з іншого профілю в іншому ВНЗ. Ступенева професійна підготовка дає можливість розвантаження навчальних програм, особливо в умовах створення комплексу - школа, педучилище, коледж, педагогічний університет. Це вивільняє час для самостійної роботи, саморозвитку і самовиховання студентів. Особливе значення ступенева професійна підготовка має на регіональному рівні в справі забезпечення кадрами різних ступенів підготовки відповідних навчально - виховних закладів даного регіону. Право готувати магістрів в некласичних університетах дає можливість останнім забезпечити свої власні потреби в науково-педагогічних кадрах. Нарешті, педагогічний комплекс “школа - ліцей, гімназія - університет” сприяє ефективності профорієнтації майбутніх спеціалістів, особливо коли це стосується педагогічної професії.

Разом з тим, в системі ступеневої професійної підготовки існує низка невирішених проблем та суперечностей, які потребують поглибленої уваги науковців. Це перш за все проблема наступності в педагогічній освіті. Обґрунтування психолого-педагогічних методик профорієнтації майбутніх педагогів. Частина студентів, що навчаються в педагогічних університетах, на жаль, мріють не про педагогічний фах, а про диплом з вищої освіти. Це свідчить про те, що теперішній стан викладання і особливо психолого-педагогічних дисциплін не завжди викликає захоплення. Потрібно погодитись, що наші педагогіка і психологія страждають на історизм та зазвичай ігнорують новітні відкриття багатьох дуже молодих наук, які (за винятком генетики) мають вік менше 50 років. Понад 90-95 % інформації про роботу мозку та інших систем тіла людини датується останніми 10-15 роками. Відсутність її в курсах педагогіки і психології дуже знижує їх цінність як основи професійної підготовки педагогічних працівників.

Соціологічні дослідження студентської аудиторії педагогічних навчальних закладів та молодих вчителів, проведені Інститутом соціальної та політичної психології АПН України, свідчать про те, що мотивація набуття професії вчителя та роботи за фахом є доволі низькою. Так, за даними всеукраїнського опитування, лише 55,8% студентів обрали педагогічний навчальний заклад тому, що мріють бути вчителями; тільки 53,5% студентів збираються надалі працювати за фахом.

Суттєвої оптимізації та модернізації вимагають організація, змістове та методичне забезпечення навчального процесу у педагогічних навчальних закладах. Так, за даними згаданого соціологічного опитування з 1000 респондентів на запитання “Чи цікаво Вам вчитися?” лише 22,7% опитаних відповіли “так”, і 73,3% - відповіли “ні”. На запитання “Що потрібно змінити у навчально-виховному процесі Вашого навчального закладу?” відповіді розподілились наступним чином:

□ Збільшити кількість професійно орієнтованих дисциплін та кількість годин на їх вивчення - 60,7 %.

□ Збільшити час для самостійної роботи - 20,8 %.

- Підвищити кваліфікацію викладачів - 18,5 %.
- Удосконалити форми контролю знань -11,3 %.

В системі ступеневої підготовки педагогів бракує досвіду науково-дослідної роботи в галузі методичного забезпечення підготовки фахівців на кожному з етапів. Зокрема, не вдалося усунути дублювання в підготовці бакалаврів і магістрів. Не всі кафедри чітко визначили свою роль на кожному з етапів в підготовці фахівців.

Модернізація ступеневої професійної підготовки педагога потребує здійснення таких першочергових заходів:

1. Насамперед потрібно спрямувати зусилля академічної і вузівської науки на суттєве оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів, враховуючи дані сучасних людинознавчих наук, відповідно до ступеня підготовки спеціаліста. Опрацювати заходи щодо інноваційної переорієнтації педагогічного мислення, дистанціювання його від педагогіки авторитаризму.
2. У зв'язку зі ступеневою професійною підготовкою педагогів доцільно переглянути структуру педагогічного навантаження на викладача, збільшивши обсяг його індивідуальної роботи зі студентами. Науково-дослідну роботу зробити невід'ємною часткою навчально-виховного процесу, основою опрацювання стилю мислення та професійної діяльності.
3. Створити державну програму підготовки навчально-методичної літератури для педагогічних ВНЗ, з урахуванням нинішньої практики ступеневої підготовки.
4. Започаткувати в провідних університетах методичні центри з питань добору та забезпечення якості навчання майбутніх вчителів.
5. Узгодити навчальні програми педагогічних навчальних закладів з метою надання можливості випускникам педучилищ і педколеджів навчатися з другого чи третього курсу в університеті, що підніме престиж не тільки зазначених закладів, а й педагогічної професії в цілому.
6. В науково-педагогічних виданнях України започаткувати регулярне висвітлення питань ступеневої професійної підготовки педагогічних кадрів та набутого тут досвіду.
7. Ступеневість фахової підготовки педагога слід розглядати ширше, з обов'язковим включенням до даної системи післядипломної освіти з огляду на часову динамічність змісту й методів реалізації діяльності вчителя. Післядипломна освіта може слугувати однією з організаційних форм набуття кваліфікаційного рівня "магістра".
8. Слід перебудувати аспірантуру в зв'язку із запровадженням магістерської підготовки: зокрема, загальнотеоретичну роботу, педагогічну практику слід зосередити на етапі підготовки магістрів, надавши можливість аспірантам більше уваги і часу приділити дослідженню обраної проблеми та освоєнню методологічних засад в конкретній галузі науки. Доцільно кожній кафедрі університету чітко визначити своє місце і роль у підготовці як бакалаврів, так і магістрів.
9. У ВНЗ слід запровадити, так як і було раніше, наскрізну педагогічну практику студентів, починаючи з першого курсу і завершуючи п'ятим, яка передбачає безперервність та послідовність її проведення при одержанні достатнього для професійної діяльності обсягу знань і вмінь у відповідності з кваліфікаційною характеристикою фахівця певного освітньо-кваліфікаційного рівня. Включення студента у процес неперервної практики в закладах освіти з першого курсу максимально сприяє розв'язанню цієї актуальної соціально-педагогічної проблеми, визначеної серед пріоритетних завдань державної програми "Вчитель" МОН та АПН України.

Як бачимо, аналіз показує, що проблема ступеневої підготовки педагогічних кадрів в Україні містить в собі рід аспектів теоретико-методологічного, концептуального характеру, розв'язання яких має бути покладено на усі зацікавлені сторони, а це: АПН України, МОН України та вищі навчальні педагогічні заклади, зокрема Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка, в якому, як ми переконалися, успішно функціонує система ступеневої підготовки педагогів.